

NOMS, LLINATGES I MALNOMS A BETERA

Per Jordi Alonso i Berzosa

La Comunitat Valenciana té tradicions i costums molt arrellades en tots els pobles que la formen. Una de les tradicions més vives, és la dels sobrenoms, motius, malnoms o àlies, coneguts vulgarment com "**apodos**".

La utilització o ús dels sobrenoms és tan antic que, per a buscar el seu origen haurien de remontar als primers pobladors de la Terra.

No ni ha país, època o literatura que no haja fet ús del sobrenom per a designar tot llinatge o dinastia. S'ha de fer constar, malgrat tot, que els grans mestres de la literatura, foren especialistes en l'art de classificar amb sobrenoms els personatges de les seues novel·les, els defectes o qualitats dels quals volien posar de relleu ("**Celestina**", "**Trotaconventos**", "**Rinconete**", "**Cortadillo**").

Etimològicament, sobrenom ve del llatí "**appositum**" additament, epítet, "**d'apponare**" aplicar, unir, afegir; la definició que dóna el Diccionari de la Reial Acadèmia de la Llengua Espanyola és: "**Nom que es sol aplicar a determinades persones, tot prenent-lo dels seus defectes corporals o d'alguna altra circumstància**".

A Bétera, quasi tots els seus habitants es coneixen entre si, pels sobrenoms. S'arribava fins a tal punt que, si alguna persona vinguda de fora del poble preguntava en tal i tal altre, donant el seu nom i cognoms, no es sabia qui era l'interessat. En moltes ocasions s'arribava a oblidar fins i tot la seua filiació legal.

Actualment, són en camí de desaparéixer els sobrenoms que, d'una manera o altra, donaven certa personalitat al nostre poble i, per a que en allò que siga possible es perpetuen, els volguera dedicar aquest modest article.

A Bétera, els sobrenoms que podrien anomenar autèntics, són cosa diferent dels malnoms. El malnom generalment vol expressar menyspreu, burla, ironia, sarcasme...

Els sobrenoms, la majoria d'ells, tenen un legítim i tradicional prestigi i seria

massa tediós d'esbrinar el seu oríge, ja que ens hauríem de remontar a èpoques molt llunyanes i molts d'ells no tindrien significació. Molts sobrenoms son intraduïbles.

L'etimologia dels sobrenoms és molt diversa i difícil de fer-ne una classificació, però vaig a intentar fer-la segons el seu oríge.

1.- D'un ofici o professió com ara: **"Robero" (Rober); "Matalafer", "Estanquera", "Relotger" etc.**

2.- De la regió o poble on va nàixer com ara: **"Lliriana", "Naquerana", "Turisana", "Murcià", "Galega", "Asturià", etc.**

3.- Topogràfic de zones de dins de la pròpia localitat com ara: **"Ermitanya" (eren estatgers a l'ermita); "Monsolina" (eren estatgers al Mas de Monsoliu) etc.**

4.- D'una virtut o qualitat que en ells s'aferma i poseeixen com ara: **"Boniquet", "Dolç", "Dolça", "Morena", "Puríssim", "Rubia", "Rumbosa", etc.**

5.- D'un defecte físic o nota sobreixint de la seua persona, generalment no dits de forma despectiva o amb menys-preu com ara: *(deixe per al lector que treballe la seua imaginació).*

6.- D'animals com ara: **"Esquirol", "Caragol", "Conill", "Gallo", "Gata", "Lorito", "Pato", "Mona", "Mussol", etc.**

Deixe per al lector d'altres, les característiques i etimologies dels quals fàcilment imaginarà.

Vaig a fer un llistat dels sobrenoms, que he pogut recollir, amb l'ajut i col·laboració d'alguns bons amics. Els hi vaig a donar per orde alfabètic per a evitar recels, suspicàcies o malentesos.

Com que la llengua parlada va arrossegant uns defectes gramaticals, he procurat mantindre la parla viva, fonètica parlada en primer lloc, i la grafia correcta i normalitzada, a continuació del sobrenom i entre parèntesi.

A

Abueleta (Iaieta), Adelinota, Alcapone, Alquitrà, Anselmo, Ardilla (Esquirol), Arroz (Arròs), Aspartera (Espartera), Asquiladora, Asturiano (Asturià).

B

Babós, Baixeta, Baixo (Baijo), Barrachina (Barratxina), Bartolo, Bartula, Basilea, Bachoca (Bajoca), Berlin, Benardina, Besons (Bessons), Bigorra, Bigot, Bichito (Bitxet), Blanco (Blanc), Bobina, Boca, Bofa, Bola, Bolo, Boniquet, Borracho

(Borratxo), Bota, Botella, Botifarra, Botifarró, Botijo (Botija), Bocha (Botxa), Boxeadora, Bouero, Budell, Buenas, Buñol (Bunyol) Buñolet, Buscarra.

C

Cabrera, Cabreta, Cabrerot, Cacau, Cagalló, Caldera, Calderilla, Calero, Cameta, Camisa, Campaner, Campaneta, Canalino, Canellotes, Canens, Cansalaera (Cansaladera), Cañeta (Canyeta), Cañona (Canyona), Capa, Capaso (Cabaç), Capone, Caravina, Caracoles (Caragols), Caragola, Caramboles, Caravasi (Carabassí), Carassa, Carolí, Carmelo, Carpesa, Carpio, Carchot (Carxot), Casoles (Cassoles), Catano, Cego (cec), Claracoto, Clavell, Coixineres, Cola, Colagua (Colaua), Colero (Coler), Coletor, Colo, Colvina, Comare, Conill, Confesora (Confessora), Coño (conyo), Corbellot, Cordelleres, Corder, Cordons, Corella, Corpeta, Corrales, Correcheres (Corretgeres), Cos-Prim, Cotata, Cuala (Quala), Cudolet, Cuens (Cuent), Cuetera (Coetera), Curro, Custódia.

CH

Chaparra (Xaparra), Chato (Xato), Chay, Chimo-Rubio, China (Xina), Chocolatero (Xocolater), Cholivero, Chufa (Xufa), Chulianeta, Chulo, Chupa (Xupa), Chupa-Charcos (Xupa-Charcos), Churro (Xurro).

D

De las Pelotas, Dianero (Dianer), D'Holaria, Dulce (Dolça).

E

Eixiringa (Xeringa), Escudella, Esmeralda, Espluges (Esplugues), Esquiladora (Esquilaora), Estanquera.

F

Faisero, Federo, Femella, Fenollosa, Ferrero (Ferrer), Fecha, Figuero (Figuer), Ficha (Fitxa), Formachera (Formatgera), Formigueta, Forner, Fossil (Fòssil), Francesa, Franquet, Fustero (Fuster).

G

Gallo (Gall), Garita, Garnacha (Garnaxa), Garrafa, Garri, Gata, Gola.

H

Hilario, Hostalera.

J

Jefa, Jesusito (Jesuset), Jordi, Juanele.

L

L'Andanda, Leala, Leandret, Leonet, Litri, Lorito, Los Trece, Luisa (Luïssa).

LL

Llanterner, Llapisera (Llapissera), Llargo (Llarg), Llas, Lliberata, Lliriana, Llobet, Llumenera.

M

Magos, Maleta, Mamantona, Mandor, Mà nec, Mangranera, Mañano (Manyano), Maño (Manyo), Maravilla (Maravella), Marchena (Marxena), Mariquita, Marta, Martell, Martina, Matalafer, Mata-Mosques, Màxima, Meldo, Melitón, Meló, Menan, Mendiga, Mentirera, Merescala, Merla, Miguela, Miguilla, Militar, Mina, Minga, Miquelo (Miquel), Miserable, Mislatero (Mislater), Mixina, Molinero (Moliner), Mona, Moniato, Monsoliua, Montes, Montiel, Moncha (Monja), Morante, Morena, Morenet, Morenos, Moreta, Morito (Moret), Morla, Morquero (Morquer), Morrat, Morro, Mosso, Mocha (Motxa), Muchacha, Munia, Murga, Murciano (Murcià), Mussol.

N

Naio, Naquerana, Nàsia, Nasos (Nassos), Negreta, Nel, Nelo, Nena, Nicodemus, Ninona, Nostra-Señora (Nostra-Senyora).

O

Olivera, Orelleta.

P

Pachichi (Patxitxi), Pala, Paler, Palillo, Palopa, Paluch, Palmera, Palmiter, Pallaes (Pallades), Pallaetes (Palladetes), Pallusa (Pallussa), Pandera, Panera, Panollo, Pansaro, Panso, Pancha (Panxa), Pancho, Panxa-Llarga, Pardalo, Paredes, Parella, Parsiega, Parrala, Parranta, Parres, Parrùs, Pastilla, Pataco, Pataques, Pato, Patricio, Pedasos (Pedaços), Pela, Pelangre, Pelarda, Pelat, Pelón, Peloto, Peluca (Perruca), Pencha-Mules (Penja-Mules), Peña (Penya), Peque, Pera, Perala, Perebufa, Perola, Perrita, Petana, Petardo, Petirri, Petra, Piana, Picafava, Pilara, Pineda, Pintora, Piñola (Pinyola), Piñoles (Pinyoles), Piporro, Pitera, Pitou, Picholo (Pitxolo), Plàcido, Plátano, Pocarisa, Polla, Pollastre, Pomelo, Portera, Porro, Poto, Potra, Pouero (Pouer), Pusa (Puça), Pudent, Punela, Purisimo (Puríssim), Puro (Pur).

Q

Quilencio, Quinzet, Quinto, Quinquillera, Quirres, Quirro.

R

Rabasa (Rabassa), Rabosa, Rampeta, Rapid, Rascalluna, Raspeta, Raspona, Rata, Ratolí, Relloncher (Rellotger), Retora, Robero (Rober), Robertets, Roca, Roig, Rollets, Romera, Ros, Rosego (Rossegó), Rosquillero (Rosquiller), Rosquilleta, Rocheta (Rogeta), Rubia, Rulo, Rulla, Rumbosa, Rusa (Russa).

S

Sabater, Sac, Saco, Sagala, Salinera, Salomón, Sana, Santa, Sapata, Sarambula, Sardino, Sebastiana, Secondina, Secretaria, Sed-Tengo, Següeny, Sento-Mama, Señoreta (Senyoreta), Serallo, Serrano, Serret, Serillo, Set-Herencies, Siete-Jornales, Siete-Perras, Simona, Sinforosa, Sucre.

T

Taco, Talento, Tales, Tano, Tarenga, Tarin, Taudoro (Teodor), Taulaí (Tauladí), Tautero (Tauter), Telesforo, Tete, Tigua (Tiua), Titet, Tofola, Tomaso, Toneta, Tontolin, Tortola, Traques, Trencó, Trenta-nou de cabotà (Trenta-nou de cabotada), Trinquetera, Truca, Tulón, Turrucó.

U

Ursuleta.

V

Vaquera, Vint-i-un dits, Verderol, Viuda (Vidua), Voluma.

Volguera acabar dient què si algun s'ha escapat a la nostra vista ens ho faça saber i amb molt de gust l'inclourem en el llistat.